

Black metalin pohjoisista äärimmäisyyksistä¹

—

Antti Ahmala

K

irjoitukseni pääasiallisena aiheena ei ole tällä kertaa kirjallisuus vaan musiikki, vaikka en musiikintutkija olekaan. Käsittelem suurin piirtein neljä vuosikymmentä sitten alkunsa saanutta heavy metal -musiikin äärilajia, black metalia, erityisesti yhteisöjen, tematiikan ja tunteiden kannalta. Black metal on ilmiö, joka nousee esiin, kun puhutaan ”oudoista pohjoisista tunteita”, kuten olemme vuonna 2020 käynnistyneessä *Arktinen hysteria* -hankkeessa puhuneet. Metallimusiikki yhdistetään Pohjoismaihin, ja pohjoisinta metallia on black metal, jos puhutaan suosioista verrattuna muuhun maailmaan, yhtyeiden määrästä ja menestyksestä sekä siitä, miten black metalista on tullut tärkeä osa erityisesti norjalaista kulttuuria. Eikä black metal ole vain musiikkia, vaan myös vastahankainen yhteisö, joka voi joskus olla sisäisesti riitaisakin. Joidenkin piirteidensä osalta lajia tekee mieli verrata kirjalliseen dekadenssiin, yhteen oman tutkimukseni kestoaiheista, niin kaukaa haetulta kuin vertailu saattaa vaikuttaa. Kiinnostavia ovat samankaltaisuudet ja erot ennen muuta suhtautumisessa (jälki)moderniin kulttuuriin ja yhteiskuntaan.

Kirjailijat ja taiteilijat muodostavat usein piirejä, joita voi halutessaan tarkastella vaikkapa makuyhteisöinä tai tunneyhteisöinä, niin kuin Matthew Potolsky tekee tutkimuksessaan *Decadent Republic of Letters* (2012). Dekadenssi näyttäytyy Potolskyn teoksessa ajan ja paikan rajat ylittävänä makuyhteisönä, kosmopoliittisena ”kirjallisenä tasavaltana”. Potolsky keskittyy dekadenssin kirjailijoihin, joita yhdistävät sovinnaisuutta ja tavallisuutta vastaan sotivat maut ja ajatukset. Yhteisö rakentuu yksinkertaisimmillaan esimerkiksi niin, että eräs *fin de siècle*n näkyvistä keskushahmoista, Oscar Wilde (1854–1900), luki Charles Baudelairea (1821–1867) ja Joris-Karl Huysmansia (1848–1907) ja koki näihin sielunyhetyttä. Baudelairen ja Huysmansin katsomukset ja mentaliteetit tosin erosivat Wildesta ja Brittein saarten esteettipiireistä ennen muuta antimoderneissa ja reaktionäärisissä piirteissään; anarkistina itseään pitänyt Wilde oli edistysmielisempi ja mainittuihin ranskalaisiin dekadentteihin nähden poliittisesti vasemmalla. *Ydindekadenssin* eräs olennainen piirre on juuri antimodernius sellaisena kuin se ilmenee Baudelairella, Huysmansilla ja dekadenssin muilla keskeisillä nimillä. Siihen kuuluvat muun muassa demokratian ja kaupallistuvan kulttuurin halveksunta, vanhaan aristokratiaan kohdistuva nostalgia, läheinen ja kompleksinen suhde katoliseen uskoon sekä poetiikan kannalta sisäänpäin kääntyminen.

Toisin kuin kirjallinen dekadenssi, 1980-luvulla alkunsa saanut black metal -musiikki ei ole tavallisimmillaan ”highbrow”-kulttuuria, vaan keskimäärin melko työväenluokkainen ilmiö, eivätkä siinä ilmenevä turmelus ja transgressio ole kirjallisuuden tai taiteen ydindekadenssille tyypillistä ylikultivoituneisuutta. Huysmansin *Vastahankaan*-romaanin (1884) kreivi des Esseintesin moniulotteiseen taudinkuvaan kuuluu, että hän on lukenut liikaa. Kaunokirjallisuuden, uskonnollisten tekstien ja filosofian kyllästäjänä ja myrkyttäjänä sieluna hän on omanlaisensa *bovaristi*, Emma Bovaryn ja samalla Don Quijoten hengenhei-

molainen, mutta Emmaakin voimattomampi. Des Esseintes on elämästä vie- raantunut, ja hänestä on tyrehtynyt se alkuvoimainen energia, joka kauan sitten nosti hänen sukunsa yhteiskunnan huipulle. Black metal -musiikki puolestaan tematisoi ihmisyksilön ja kulttuurin primitiiviseen yöpuolen ja vetoaa siihen hyvin aggressiivisesti, mikä on toki tuttua muistakin rock-musiikin virtauksista, vaikka ei tavallisesti aivan niin äärimmäisessä muodossa. Black metalissa viedään heavy metalin tärkeimmältä kantayhtyeeltäkin, Black Sabbathilta, tuttu okkultismin, saatanallisuuden ja pimeyden tematiikka huomattavasti pidemmälle. Maku- ja tunneyhteisöön kuuluu samalla vahva autenttisuuden ja vilpittömyyden korostus. Muun muassa norjalaisen Darkthronen 1990-luvun klassikkoalbumeilla aitoutta ja ”raakuutta” ilmaisee minimalistisuudessaan ja karuudessaan tunnelmallinen äänimaailma.

Paradoksaalisesti alkukantaisuus on tärkeässä osassa myös kirjallisessa dekadenssissa, joka sitä paitsi black metalin tapaan usein viljelee saatanallisia aiheita, kuten Baudelaire *Pahan kukissa* (1861). Primitiivisyys on dekadenssissa osa ylikulttuuria tai sen kääntöpuoli, sillä kokemus sivilisaation myöhäisyydestä merkitsee myös taantumisvaihetta. Historia suurella alkukirjaimella, metajuonena, on nousun, rappion ja tuhon syklejä: sivilisaatiot kukoistavat, ajallaan kuihtuvat ja lopulta väistyvät elinvoimaisempien tieltä. Myöhäisyyden tuntu määrittää keskeiseltä osaltaan dekadenssin ajattelua ja tuntemistapaa: oma aika on vanhuudenheikkoa rappion aikaa (ks. Sherry 2015, 29–31 ym.)

Black metal -musiikin tematiikka ja tunnesävy eivät ole aivan yksipuolisia, mutta lienee riittävän oikein sanoa, että niille on pimeyden ja synkkyiden ohella tyyppillistä omanlaisensa myöhäisyyden tuntu. Nyt ei olla vanhan imperiumin rappiokaudella kuin Paul Verlaine (1844–1896), Roomassa tai *fin de siècle*n Ranskassa, vaan tyyppillisimmin pohjoismaisessa jälkiteollisessa hyvinvointiyhteiskunnassa – tai ehkäpä jossain päin Etelä-Amerikkaa, missä metallimusiikki on suosittua ja antikristillinen provokaatio tai kapina ylipäänsä uppoaa omanlaiseensa maaperään. Pohjoismaissa on voinut jo kauan melko vapaasti näyttää keskisormea ympäröivälle vauraudelle ja rauhalle ja pukeutua mustaan nahkaan, niitteihin ja panosvöihin, niin kuin brasilialainen Sarcófago teki eräänä black metalin ulkoisen habituksen esikuvana 1980-luvulla.

Kun norjalaiset black metal -muusikot polttivat keskiaikaisia kirkkoja 1990-luvun alkupuolella, musiikkilaji herätti vahvoja tunteita ja keskustelua siitä, mikä norjalaisessa yhteiskunnassa voi saada tällaista aikaan. Sitten black metal on kuitenkin osin sulautunut hyväksytyksi ja arvostetuksikin osaksi norjalaista kulttuuria. Siitä on tullut vetovoimatekijä ja vientituote. (Thompson 2018, 12–15.) Aitouden etsintä, suuntautuminen idealisoituun menneisyyteen sekä vastareaktiot nykyajan kaupallisuudelle ja materialismille ovat black metalin vastahangan ydintä, mutta kuten kapinan muodoille usein käy, on tämäkin musiikkilaji osin kaupallistunut. Sen transgressiosta on tullut viihdettä. Ehdottomasti suurin osa black metalista on kuitenkin yhä varsin epäkaupallista ja suurille yleisöille mahdotonta sulattaa.

Henkilökohtainen suhteeni black metalliin on ollut melko etäinen. En ole koskaan ollut ylipäänsä musiikin varsinainen suurkuluttaja, enkä nykyisinkään välttämättä kuuntele musiikkia joka päivä. Minulla on ollut löyhä suhde metallimusiikkiin, mutta ennemmin sen muihin suuntiin kuin black metalliin. Kyseistä lajia olen enimmäkseen vältellyt lähinnä maailmankatsomuksellisista ja tunnekokemukseen liittyvistä syistä: en ole pitänyt satanismia tai äärisynkkää nihilismia oikein rakentavina tai emotionaalisesti puoleensa vetävinä, enkä varsinkaan ole pitänyt lajiin pesiytyneestä äärioikeistolaisuudesta. Onhan black metal tosin muutakin, kuten punkistakin tuttua transgressiota, koukuttavaa tunnelmointia ja luontokokemuksia, usein myös musiikillisia kokeiluja ja lajirajojen ylittämisiä.

Tätä esseetä kirjoittaessani kuuntelin black metalin klassikkoja sekä lajin uudempia edustajia. Luin black metalia käsitteleviä kirjoituksia ja tutkimusta. Mehukkaasta ja raflaavasta aiheesta on tehty myös monta dokumenttielokuvaa ja -sarjaa, joita olen nähnyt vuosien varrella. Tällä hetkellä Yle Areenassa on katsottavissa neliosainen dokumenttisarja *Helvetti soikoon – norjalaisen black metalin historia* (2020). Perinteistä kertomusta paljolti noudattaen sarjassa saavat melko runsaasti tilaa kirkonpoltot ja muut 1990-luvun alun norjalaisten black metal -piirien antisosiaaliset edesottamukset, mutta sarjasta saa käsityksen myös norjalaisen black metalin kehityksestä alkuaikojen jälkeen.

Lajin jäljillä²

Black metal on siis yksi heavy metal -musiikin äärilajeista. Sitä määrittävät ainakin instrumentaaliset, lyyriset, visuaaliset, performanssia laajasti käsitettynä rakentavat sekä maailmankatsomukselliset, yhteisölliset ja jopa elämäntapaan kuuluvat piirteet. Kaikki nämä piirteet eivät välttämättä esiinny yhdessä, mutta eräät niistä ovat tyypillisempiä kuin toiset; kuten voi puhua kirjallisuuden ydindekadenssista, black metalissa voi erottaa liukuvarajaisen mutta asiaan vihkiytyneelle tunnistettavan perheyhtäläisen lajirepertoarin, josta erottuu tiettyjä ydinpiirteitä. Black metalin ydinpiirteisiin voi yhdistyä vähemmän prototyyppejä lisää, kuten sinfonisia eli orkestraalisia elementtejä esimerkiksi norjalaisen Dimmu Borgirin eli ”Pimeän Linnoituksen” ja englantilaisen Cradle of Filthin tuotannoissa, jotka ovat saavuttaneet kaupallista menestystä.

Black metal on alun perin englantilaisen Venom-yhtyeen vuoden 1982 albumin nimi. Hieman mutkia suoristaen todettakoon, että black metalin niin sanotun ensimmäisen aallon välittömät musiikilliset lajiuuret ovat 1980-luvun alkupuolen thrash metalissa ja ”brittimetallin uudessa aallossa” (New Wave of British Heavy Metal eli NWOBHM), joihin kumpaankin myös Venom kuuluu. Eräitä tärkeimpiä ensimmäisen aallon black metal -yhtyeitä ovat Venomin ohella ruotsalainen Bathory, tanskalainen Mercyful Fate sekä sveitsiläinen Hellhammer eli myöhempi Celtic Frost. Instrumentaalisesti black metal -musiikki

on thrash metalin ja toisen lähilajin, 1980-luvun loppupuolella lähinnä USA:ssa kehittyneen death metalin tapaan useimmiten nopeatempoista ja aggressiivista, vaikka se voi olla myös verkkaisesti tunnelmoivaa. Mainitun kahden lähilajin ja black metalin piirteet limittyvät muutenkin toisiinsa, ja määrite "blackened" voidaan liittää sekä death että thrash metaliin silloin, kun lajien yhdistelmään kuuluu joitakin black metalin piirteitä mutta death tai thrash metalin repertoaari näyttäytyy hallitsevana. Tunnetuin esimerkki mustenne-tusta death metalista lienee puolalainen Behemoth, jonka keulahahmo Adam "Nergal" Darski (s. 1977) on viime vuosina tullut tunnetuksi populaareista yhteyksistä, *The Voice* -laulukilpailun tuomarina ja iltapäivälehdissä haastateltuna leukemian selättäjänä. Behemothin tapauksessa black ja death metalin fuusio tarkoittaa muun muassa black metal -tyylistä, kalmaista visuaalista ilmettä mustavalkoisine "corpse paint" -kasvomaalauksineen yhdistettynä death metalin matalaan "örinälauluun" sekä moniin instrumentaalsiin piirteisiin.

Black metalin rajat voivat olla liukuvat suhteessa myös muihin lajeihin, kuten nopeaan ja vahvasti räyhähenkiseen, poliittisesti värittyneeseen hardcore punkiin tai hitaammin soitettuun, painostavaan doom metaliin. Eräs ero tyyppilliseen hardcoreen nähden on poliittinen: black metal on usein, vaikka ei läheskään aina, poliittisesti oikealle kallellaan. Metallimuusikot tosin usein kiistävät poliittisuutensa, sillä politiikalla on näissä piireissä yleisesti kapea-alainen merkitys ja siitä johtuen huono maine: se on tarkoitavinaan lähinnä päivänpolitiikkaa tai ehkä jonkinlaista ääriliikehdintää, johon muusikko tahtoo ottaa etäisyyttä. Monenlainen valitseminen tai valitsematta jättäminen on tietenkin poliittista tai eettistä. Sanoessani, että black metal on oikealle kallellaan, ajattelen taas vertailukohtana muun muassa kirjallisuuden dekadenssia, josta voi sanoa, että se on "ellei oikeistolaista, vähintään antimodernia", kuten koko ranskalaisen kirjallisuuden merkittävin, jälkipolvien silmissä kiinnostavin haara Antoine Compagnonin (2005, 11) luonnehdinnan mukaan on.³ Black metal suuntautuu tyyppillisesti menneisyyteen tai menneisyyttä muistuttaviin fantasiamaailmoihin, ja nostalgia ja vieraantuneisuuden tunnot ovat sille ominaisia. Kaupallisuutta, porvarillisuutta ja ympäristön tuhoa arvostellaan ja inhotaan, mutta usein enemmän oikealta kuin vasemmalta katsoen. Ydindekadenssin taudinkuvasta poiketen black metal voi menneisyydestä ja primitiivisestä ammentaessaan näyttäytyä myös osana parannusta kulttuurin rappioon.

Death metalistakin tuttuun tapaan black metalin sanoituksista on usein vaikea saada selvää, vaikka sanoitukset ovat lajissa paradoksaalisesti tärkeässä osassa. "Örinälaulu", kuten sitä tavataan kutsua, tai ehkä oikeammin "rääkyminen", on melko monimuotoista. Eräs lajille tyyppillinen vokalisoinnin muoto on tapana erottaa death metalin tavallisesti matalasta karjumisesta ja murinasta: ääni on usein ohuempaa, korkeampaa ikään kuin demonisen oloista rääkymistä, huutoa, korinaa tai jopa kirkumista. Joskus se kuulostaa siltä kuin artisti kärsisi voimakkaita ruumiillisia kipuja, ehkä viillellessään tai polttaessaan itseään. Esimerkki pahasti kärsivän oloisesta rääkymisestä on muistakin äärimmäi-

syyksistä tunnettu Varg (varhaisaikoinaan pseudonyymi ”kreivi Grischnakh” tai vaatimattomammin vain ”kreivi”) Vikernes (s. 1973), eli yhden miehen kokoonpano Burzum. Yhtyeen nimi tarkoittaa ”pimeyttä” J.R.R. Tolkienin ”mustalla kielellä”, jota puhutaan Sauronin hallitsemassa Mordorissa. Vikernesin entinen pseudonyymi Grischnakh viittaa sekin Tolkienin fantasiamaailman, erääseen örkkihahmoon. Burzumin transsimaista vaikutusta tavoitteleva, toistoa viljelevä musiikki on black metalia eskapistisimmillaan.

Tematiikka ja erityisesti saatanalliset aiheet ovat black metalin perheyhtäläisen lajirepertoarin ytimessä. Perinteinen päähenkilö Saatana on usein synkistelyn, nihilismin ja misantrooppisen tematiikan keskiössä, mutta kyse voi olla muun muassa hedonismistakin, ja Saatana voi myös tulla camp-henkisen mustan huumorin keskushahmo. Miltonilta ja romantikoiden tulkinnoista tuttuun tapaan hahmo voi olla eräänlainen Prometheus-paholainenkin, valon tuoja ja sankari. Kaiken pahan lisäksi saatanallisen tematiikan kääntöpuolena on syntynyt pieni kristillisen black metalin virtaus, jonka aloitti jo 1990-luvun alkupuolella norjalainen Antestor. Satanismin ohella black metalin ominta tematiikkaa ovat ruotsalaisesta Bathorysta alkaen skandinaavisen mytologian ja viikinkimenneisyyden aihepiirit, jotka kuuluvat myös black metalin äärioikeistolaisen suuntauksen keskeiseen repertoariin. Myös luontokokemukseen, ympäristökatastrofiin ja solastalgiaan keskittyvät sanoitukset ovat nykyisin huomionarvoinen ilmiö. Keskeisenä suomalaisena esimerkkinä mainittakoon psykedeelinen black metal -yhtye Oranssi Pazuzu, joka edustaa nähdäkseni black metalin vasenta laitaa.

Norjalaisia äärimmäisyyksiä

Black metal -yhtyeitä on nykyisin lähes kaikkialla, mutta lajin tyypillisimmät piirteet ovat kehittyneet Norjassa 1990-luvun alkupuolella. Paikannettaessa black metalin norjalaiskeskeisen niin sanotun toisen aallon fyysisiä syntysijoja voidaan osoitella tarkemmin muun muassa Helveteä, oslolaista musiikkikauppaa, jota pyöritti Mayhem-yhtyeen kitaristi, pseudonyymiä Euronymous käyttänyt Øystein Aarseth (1968–1993). Musiikkikaupassa toimi myös Euronymousin levy-yhtiö Deathlike Silence Productions. Helveteen tehdään nykyisin epäpyhiinvaelluksia eri puolilta maailmaa.

Euronymousta pidettiin Norjan alkuaikojen black metal -ympyröiden keskushahmona, ja Mayhemin ja Helveten ympärille kerääntyi black metalin niin sanottu ”musta piiri”, joka oli paljolti vastuussa lajin skandaalimaineesta. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden sauvakirkkojen polttamisen ohella paha mainetta loivat erityisesti Mayhemin vokalistin, ruotsalaisen Per Yngve Ohlinin eli ”Deadin” (1969–1991) itsemurhaan liittyneet tapahtumat sekä Euronymousin murha. Viimeksi mainitun tekijä, ilmeisesti ennakoiva itsepuolustus mielessään, oli jo edellä esiin nostamani Varg Vikernes, joka niitti erityisen suurta

mainetta myös kirkkojen polttajana. Vikernes istui norjalaisittain mukavissa vankiloissa vuoteen 2009 asti, lähes 16 vuotta. Väliin mahtui pakoyritys. Nykyisin Vikernes tunnetaan paitsi rikoksistaan ja Burzum-projektistaan myös ääri-oikeistolaisena tubettajana, jonka kanavan Youtube sulki vuonna 2019.

Burzumin tapaiset yhden jäsenen black metal -projektit kielivät osaltaan lajille tyypillisestä individualismista, tai ongelmallisemmin antisosiaalisuudesta ja misantropiasta, joita kaikkia Mayheminkin musiikki ja performanssi henkivät. Esimerkkeinä yhden jäsenen ”yhtyeistä” mainittakoon Burzumin lisäksi suomalainen Satanic Warmaster ja tanskalainen yhden naisen Myrkur. Burzum ei ole koskaan esiintynyt yleisön edessä, ja esiintymisen välttely on sekin muodostunut erääksi koko black metal -lajin perheyhtäläisistä piirteistä, vaikka suuri enemmistö yhtyeistä toki soittaa yleisön edessä. Kun on esiinnytty, se on usein tehty näyttävästi, äärimmillään Mayhemin esimerkkiä seuraten. Yhtyeen klassikoksi nousseeseen lavaperformanssiin vuonna 1990 Saksan Leipzigissa kuuluivat seivästetyt eläinten päät ja vokalisti Deadin itsensä viiltely (Thompson 2018, 60).

Black metalin individualismi yhdistyy paradoksaalisesti visuaaliseen tunnusmerkistöön, joka luo yhtenäisyyttä. Näihin tunnusmerkkeihin kuuluvat klassisen black metalin ”corpse paint” -kasvomaskeraus ja nahkainen ja piikikäs vaatetus. Nekään eivät tosin ole black metalissa välttämättömyksiä. Lajiin kuuluva ulkoinen habitus ja performanssin kliseet voivat olla myös camp-henkisen huumorin kohteita. Erityisesti norjalaisen Immortal-yhtyeen olemus ja eleet ovat monen Internet-meemin aiheena. Yhtyeen ”corpse paintit” muistuttavat lähinnä megayhtye Kissin kasvomaalauksia, ja metsissä poseeraaminen taistelukurves olalla ynnä muu teatraalisuus herättävät lähinnä hilpeyttä. Immortalin lyyriset aihepiirit eivät ole saatanallisia, vaan yhtye on luonut oman pohjoisen ja poikamaisen, taisteluihin keskittyvän fantasiamaailmansa nimeltään Blashyrkh. Ydinjäsenten pseudonyymitkin ovat camp-huumorin kohteiksi sopivan yliampuvat Abbath Doom Occulta ja Demonaz Doom Occulta.

Saatanasta natseihin

Baudelairin mustalla romantiikalla on ollut oma pienimuotoinen vaikutuksensa joihinkin black metal -yhtyeisiin, kuten Helen Abbottin ja Caroline Ardrey (2018) tutkimusartikkeli osoittaa. *Pahan kukkien* runoilijan tulkinta mustan romantiikan, satanismien tai ainakin jonkinlaisen saatanallisuuden sekä okkultismin kehyksissä nojaa erääseen Baudelairin vastaanoton linjaan: skandaalimaineen korostukseen ja valikoiviin luentoihin, jotka ovat painottaneet Baudelairin ”pimeää” ja moraalisesti transgressiivista puolta (Abbott & Ardrey 2018: 133). Näin luettuna Baudelaire sopii hyvin jatkoksi black metalin kirjallisten subtekstien kaanoniin, johon kuuluvat myös ainakin Edgar Allen Poe, H. P. Lovecraft sekä Tolkien, joka on inspiroinut Burzumin lisäksi muiden

muassa Gorgorothia. Nietzsche ja Raamattu, samoin kuin Anton LaVeyn *Saatanallinen Raamattu* (1969), kuuluvat luonnollisesti joukkoon. Subteksteissa korostuvat lajin eskapismi, synkistelevä tunteellisuus, vieraantuneisuuden tunnot ja omanlaisensa antimodernius.

Mordorilaisen tasangon mukaan nimetyn Gorgorothin entinen laulaja Gaahl eli Kristian Eivind Espedal (s. 1975) tunnetaan erikoisena persoonana. Dokumenttielokuvassa *True Norwegian Black Metal* (2007) hän osoittaa turhautumistaan haastattelija Peter Besten kysymyksiin istumalla kahden ja puolen minuutin ajan kiusallisen hiljaa ja täysin liikkumatta. Gaahlin puheissa satanismi muistuttaa nietzscheläisyyttä. Kuin Nietzschen kirjoitukset, Saatana on Gaahlin mukaan tarkoitettu valioihmisille tieksi vapautteen ja itsen toteuttamiseen; näiden yksilöiden kuuluu murtaa juutalais-kristillisen sivilisaation kaaleet. Gaahl istui vuonna 2006 yhdeksän kuukautta vankilassa tuomittuna erään vihamiehen raa'asta pahoinpitelystä ja kidutuksesta. Huomionarvoista black metal -yhteisön dynamiikan kannalta on, että samainen Gaahl tuli vuonna 2008 ulos kaapista, ja tuolloin näytti todennäköiseltä, että hänellä oli jonkinlainen suhde nuoreen muotiagentti Dan DeVeroon. Gaahlin oletettu poikaystävä sai paljastusten jälkeen tappouhkauksia, mikä osaltaan kertoo oikeistosuuntautuneisiin black metal -piireihin kuuluvasta homofobiasta ja maskulinismista. Gaahlin tarinan erikoisiin käänteisiin kuuluu, että entinen väkivaltarikollinen äänestettiin vuonna 2010 Bergenin homogaalassa vuoden homopersonaksi.

Black metalin tematiikka ja politiikka hakeutuvat yleisesti kohti äärimmäisyyksiä. Tässäkin voi nähdä eräänlaista arktista hysteriaa, ainakin kun puhutaan lajin pohjoismaisista edustajista. Tunnevaikutus on lajissa hyvin keskeistä. Saatanallisuus on menettänyt shokkiarvoaan, ja mikäpä olisi shokeeraavampaa kuin äärioikeistolaisuus tai natsismi, jotka ovat kasvattaneet suosiotaan black metal -piireissä. Natsi-ilmiö kytkeytyy tietenkin samalla yhteiskunnassa laajemmin vaikuttaviin maahanmuuttovastaisuuden, populismin ja äärioikeistolaisuuden aaltoihin.

Kansallissosialistisen black metalin eli NSBM:n juuret ovat selkeästi nähtävissä jo norjalaisessa 1990-luvun klassikkoskenessä. Parikymppinen kauhu-kakara Varg Vikernes julisti tv-kameroiden edessä ihailevansa holokaustia, ja myös muun muassa Darkthrone, primitiivisen black metal -soundin pioneeri-yhtye, flirttaili natsismin kanssa. Epäpoliittisen vampiristiselta ja saatanalliselta muuten vaikuttavan *Transylvanian Hunger* -albumin (1994) alkuperäisessä takakannessakin luki ”Norsk Arisk Black Metal”. Darkthrone on tosin yksi niistä yhtyeistä, jotka ovat vuosien varrella ottaneet etäisyyttä tällaisiin alkuaikojen provokaatioihinsa. Gylve Fenris’ Nagellin eli ”Fenrizin” (s. 1971) ja Ted Skjellumin eli ”Nocturno Culton” (s. 1972) julkinen imago on nykyisin lähinnä melko sympaattinen.

Black metalin suosituimman ytimen ulkopuolella NSBM on ollut kasvava ilmiö. Saksalaisella Absurd-yhtyeellä on sen kehityksessä keskeinen asema. Viime vuosina esimerkiksi festivaalit Apocalyptic Rites Kuopion Nilsissä ja

Asgardsrei Ukrainan Kiovassa ovat koonneet yhteen lajin edustajia. Kuten äärioikeistolainen ajattelu yleensäkin, NSBM on silmiinpistävän suosittua Itä-Euroopassa ja Venäjällä. Suomessa esimerkiksi pitkäikäinen, klassiseen tapaan saatanallisuudella provosoiva black metal -yhtye Beherit on korostanut torjuvaa asennettaan äärioikeistolaiseen musiikkiin. Kompleksisempi suhde lajiin on esimerkiksi Impaled Nazarenella, toisella suomalaisen black metalin klassikolla, joka itse luonnehtii vahvasti punk-vaikutteista musiikkiaan ”nuclear metaliksi”. Impaled Nazarenen tematiikkaan ovat kuuluneet yltiövahva nationalismi ja kommunismin vastaisuus.

Ukrainalaisen Asgardsrei-festivaalin nimessäkin näkyvä skandinaavisen mytologian ja viikinkimenneisyyden tematiikka on ollut keskeistä ”ei-poliittisessa” tai vähemmän poliittisessa black metalissakin jo alkuaikoina, erityisesti ruotsalaisen Bathoryn tuotannossa, ja se on toisaalta tuttua pohjoisen nationalismin historiasta, Bathoryakin inspiroineelta Wagnerilta ja muun muassa Natsi-Saksasta. Venäläinen yhtye Walknut, joka ei ole eksplisiittisesti NSBM:ia tai äärioikeistomusiikkia, räähky sekin muun muassa kappaleessa ”Motherland Ostenvegr” (2007) venäläisestä viikinkiperimästä. Viikingit ovat toisaalta myös tämän hetken populaarikulttuuria, erityisesti koukuttavan tv-sarjan *Vikingsin* myötä. Nykyisten populaarien viikinkiaiheiden suosio tihkuu myös ääriainesten mielikuvitukseen, jossa nuo aiheet ja vanhemmatkin viikinkitarinat saavat omanlaisiaan tulkintoja, kuten muun muassa Soldiers of Odin -katupartioiden tapauksessa on nähtävissä. Black metalissa viikingit ja ásatrú ovat alusta alkaen paitsi kristillisyyden myös nykyajan rappion ja vieraantumisen vastakuvia.

Viitteet

1 Olen tehnyt alustavaa pohjatyötä kirjoitukselle työskennellessäni Alfred Kordelinin Säätiön rahoittamana, vaikka en tuolloin vielä suunnitellut aiheesta esseitä; ajatuksena oli alun perin, että black metalin tai laajemmin metallimusiikin käsittely olisi tullut osaksi erästä suunnitteilla ollutta yhteisartikkelia, enkä malttanut kuopata koko aihetta. Teksti on syntynyt Koneen Säätiön *Arktinen hysteria* -projektin rahoituskaudella. Kiitän Charlotte Coutua ja muita *Arktinen hysteria* -hankkeen jäseniä sekä Juha Ridanpäättä aihepiirin ympärillä liikkuneista keskusteluista.

2 Huomattavasti tarkemman ja monipuolisemman kuvan black metalin kehityksestä ja lajipiirteistä saa esimerkiksi Christopher Thompsonin norjalaista black metalia käsittelevästä väitöskirjasta (2018).

3 Compagnonin (2005, 11) luonnehdinnan mukaan ”[p]resque toute la littérature française des XIXe et XXe siècles préférée de la postérité est sinon de droite, du moins antimoderne».

4 Myyttiseen suteen viittaava nimi Fenris ei ole Nagellin alkuperäinen toinen nimi, kuten Varg Vikerneskään ei ole ristimänimi. Vikernesin etunimi oli alun perin Kristian.

Lähteet

- Abbott, Helen & Caroline Ardrey 2018. "Mon gosier de métal parle toutes les langues": Translations and Transformations of Baudelaire in Black Metal Music. *L'Esprit Créateur* 58(1), 130–143. <https://doi.org/10.1353/esp.2018.0010>
- Baudelaire, Charles 2011. *Pahan kukat. (Les fleurs du mal, 1861.)*. Suom. Antti Nylén. Turku: Kustannusosakeyhtiö Sannakko.
- Compagnon, Antoine 2005. *Les antimodernes de Joseph de Maistre à Roland Barthes*. Paris: Gallimard.
- Huysmans, Joris-Karl 2005. *Vastahankaan. (A rebours, 1884.)* Suom. Antti Nylén. Helsinki: Desura.
- LaVey, Anton Szandor 2007. *Saatanallinen Raamattu. (The Satanic Bible, 1969.)* Suom. Paula Merensuo. Kaarina: Voimasana.
- Potolsky, Matthew 2012. *The Decadent Republic of Letters: Taste, Politics, and Cosmopolitan Community from Baudelaire to Beardsley*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. <https://doi.org/10.9783/9780812207330>
- Sherry, Vincent 2015. *Modernism and the Reinvention of Decadence*. New York: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139941570>
- Thompson, Christopher 2018. *Norges Våpen: Cultural Memory and Uses of History in Norwegian Black Metal*. Uppsala: Acta Universitatis Uppsaliensis. urn:nbn:se:uu:diva-366216.